

بررسی و نقد مجموعه ماروگوتو، نیهون کُتبا تو بونکا

(کل و مجموع، زبان و فرهنگ ژاپن)

فرزانه مرادی*

چکیده

مقاله حاضر معرفی و نقد مجموعه‌ی نه جلدی آموزش مقدماتی و متوسطه زبان ژاپنی با عنوان «ماروگوتو» است که توسط «بنیاد ژاپن» و بر اساس استانداردهای این بنیاد در چهار سطح (پایه، مقدماتی، پیش‌متوسطه و متوسطه) تهیه شده است. در جستار حاضر تلاش شده ویژگی‌ها و نقاط ضعف و قوت این مجموعه آشکار گردد. بررسی و نقد این مجموعه با نگاهی به شاخصه‌های ارزیابی رضی (۱۳۸۸) و از منظر صوری و محتوایی انجام شده است. بر اساس نتایجی که از این بررسی حاصل شد، مشخص گردید که در کنار نقاط قوت و شایستگی‌ها، این مجموعه دارای برخی نقاط ضعف است که جا دارد برای دستیابی به نتایج مطلوب‌تر در چاپ‌های بعدی به این نقایص پرداخته و رفع شوند تا بتواند به عنوان یک اثر نسبتاً جدید جایگاه خود را در عرصه‌ی آموزش زبان ژاپنی پیدا کند. اما به عنوان نتیجه‌گیری کلی از واکاوی مجموعه می‌توان گفت که علی‌رغم وجود برخی مشکلات، نقاط مثبت اثر بیش از نقاط ضعف آن بوده و در مجموع می‌تواند به عنوان یک منبع آموزشی نسبتاً مطمئن برای زبان آموزانی که هدف اصلی آنها از فراگیری زبان ژاپنی، دستیابی به توانایی گفتاری است مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: مهارت گفتاری، زبان آموز، ژاپنی، مقدماتی، متوسطه

* استادیار زبان و ادبیات ژاپنی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، farzaneh.moradi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۰۵، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۲۱

۱. مقدمه

آموزش زبان ژاپنی از نیمه‌ی دوم قرن شانزدهم میلادی آغاز شد و بتدریج در طول سالها و هم‌زمان با توسعه‌ی اقتصادی ژاپن به طرز چشمگیری گسترش یافت. در حال حاضر و بر اساس جدیدترین گزارش «بنیاد ژاپن» که در سال ۲۰۱۸ تهیه شده است، تعداد مراکز و دانشگاه‌هایی که به آموزش زبان ژاپنی می‌پردازند ۱۸۶۰۴ مرکز و تعداد زبان‌آموزان زبان ژاپنی به ۳۸۴۶۷۷۳ نفر در کل دنیا رسیده است. یکی از عوامل مؤثر در این توسعه و افزایش زبان آموز در دنیا، فعالیت نهادهای دست‌اندرکار، از جمله «بنیاد ژاپن» است که همه ساله در قالب تربیت و اعزام مدرسان زبان ژاپنی به سایر کشورها و همچنین تهیه و چاپ کتب، مجموعه‌های آموزشی و به روز کردن آنها، به این امر کمک شایانی کرده است. یکی از این مجموعه‌های آموزشی «ماروگوتو» است که از سال ۲۰۱۳ (۱۳۹۲)، توسط انتشارات سان شوو شا (Sanshūsha) چاپ آن آغاز شده است و یکی از مجموعه‌های جدید آموزشی زبان ژاپنی محسوب می‌گردد. عنوان کامل آن «ماروگوتو، زبان و فرهنگ ژاپن» (まるごと) (日本のことばと文化) است؛ «ماروگوتو» در زبان ژاپنی به معنای «کل، تمام و مجموع» است و به نظر می‌رسد انتخاب این نام به این مفهوم باشد که این مجموعه حاوی تمامی نکات مهم در ارتباط با زبان و فرهنگی ژاپنی است. ماروگوتو تا به حال در مراکز آموزشی زبان ژاپنی نزدیک به ۳۰ کشور مورد استفاده قرار گرفته است (Kuroshima, Shibahara, Hatta 2014: 116) و در ایران نیز برای مدتی در کلاس‌های آزاد زبان ژاپنی دانشکده زبانهای خارجی دانشگاه تهران مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به عمر کوتاه استفاده از آن در ایران، شناخت چندانی نسبت به آن، چه در بین زبان‌آموزان و چه مدرسین زبان ژاپنی وجود ندارد. لذا مقاله‌ی حاضر می‌کوشد ضمن معرفی این اثر، ویژگی‌ها و نقاط ضعف و قوت آن را بررسی نماید.

۲. معرفی کلی

۱.۲ ویژگی‌های توصیفی اثر

مجموعه‌ی ماروگوتو در چهار سطح (پایه، مقدماتی، پیش‌متوسطه، متوسطه) و در نه جلد تهیه شده است. سطح مقدماتی و متوسطه‌ی آن شامل مقدماتی ۱ و ۲ و متوسطه‌ی ۱ و ۲ می‌شود. هر یک از سطح‌های پایه تا مقدماتی ۲، به ۲ جلد با عناوین «فعالیت (活動)» و

«درک و شناخت (理解)» تقسیم می‌شوند، (در ادامه از نام فارسی آنها «فعالیت» و «درک و شناخت» استفاده می‌شود.) و باقی سطوح یک جلدی است. جلدهای «فعالیت» با رنگ سفید و بقیه با رنگهای صورتی، نارنجی، زرد و خاکستری تفکیک شده‌اند. هر نه جلد این مجموعه در قطع کاغذ A4 (۲۱×۲۸) منتشر شده است، که نسبت به سایر منابع آموزشی ژاپنی از جمله «*みんなの日本語*» و «*学ぼう日本語*»، که عمدتاً در قطع کاغذ B5 منتشر می‌شوند اندازه‌ی بزرگتری دارد. روی عطف و جلدها، عنوان، سطح، مؤلف و انتشارات کتاب درج شده است. عنوان اثر در نیم صفحه‌ی بالای جلد مشاهده می‌شود؛ همچنین نام کتاب به لاتین در داخل بخشی از اولین هجای کلمه‌ی ماروگوتو یعنی «ما» گنجانده شده است. به نظر می‌رسد انتخاب طرح دایره، بی ارتباط با نام اثر نباشد؛ همان‌گونه که قبلاً اشاره کردیم، «ماروگوتو» در زبان ژاپنی به معنای «کل، تمام و مجموع» است و بخشی از آن کلمه یعنی «مارو» به معنای حلقه و دایره است که احتمالاً دایره‌های روی جلد هم اشاره به این موضوع دارد. در جلد متوسطه‌ی ۱ و ۲ این دایره‌ها حذف شده است ولی بقیه مندرجات آنها با سایر جلدها یکسان است. این مجموعه‌ی آموزشی حاصل کار گروهی است و توسط مجموعاً ۱۰ نفر از متخصصان و کارشناسان آموزش زبان ژاپنی نوشته شده است. قیمت جلدها از ۱۵۰۰ ین تا ۳۰۰۰ ین متغیر بوده و قیمت مجموع آن ۱۸۶۰۰ ین (معادل حدود ۱۷۰ دلار آمریکا) است.

۲.۲ ویژگی‌های ساختاری اثر

در ابتدای تمامی کتب مجموعه، یک صفحه عنوان و سپس پیش‌گفتار به زبان ژاپنی و انگلیسی، با امضای بنیاد ژاپن آمده است. در این پیش‌گفتارها به فعالیت‌های بنیاد ژاپن اشاره می‌شود که با هدف تعمیق درک فرهنگ ژاپن و همچنین پیشبرد درک متقابل بین‌المللی در قالب انجام پروژه‌های تبادلات فرهنگی انجام می‌شوند و تهیه‌ی کتاب حاضر را نیز در راستای اهداف مذکور معرفی می‌نماید. سپس عنوان می‌شود که مجموعه‌ی ماروگوتو بر اساس استاندارد آموزش زبان ژاپنی JF که در بخش بعد توضیح داده خواهد شد، توسط بنیاد ژاپن و بر پایه‌ی استاندارد اروپایی^۱ CEFR تهیه شده است. محتوای پیش‌گفتار در دو جلد متوسطه‌ی ۱ و ۲، با جلدهای قبل کمی متفاوت است و در آن اشاره می‌شود که به واسطه‌ی توسعه‌ی جهانی اینترنت، کشور ژاپن برای مردم دنیا ملموس‌تر شده و تعداد علاقمندان به زبان و فرهنگ ژاپن نیز افزایش یافته و به تبع آن هدف از آموختن زبان ژاپنی

نیز متنوع‌تر شده است و در چنین شرایطی، یک چارچوب آموزشی نیاز است که قابل استفاده برای همه بوده و پاسخگوی این تنوع و نیازها باشد و برای پاسخگویی به این نیازها، بنیاد ژاپن استاندارد آموزش زبان ژاپنی JF را تهیه کرده که مبنای آن آموزش زبان ژاپنی با هدف رسیدن به توانایی برقراری ارتباط از طریق این زبان و رسیدن به درک و احترام متقابل به فرهنگ‌های متفاوت با فرهنگ خود است و یکی از منابع آموزشی که بر اساس استاندارد JF تهیه شده، «ماروگوتو» است.

در تمامی جلدها بعد از پیش‌گفتار، «ویژگی‌ها و روند کتاب» و «فهرست محتوا و مطالب کتاب» به دو زبان ژاپنی و انگلیسی آمده است. سایر ویژگی‌های جلد‌ها و مدت زمان تخمینی برای هر درس که در وبسایت اختصاصی این مجموعه پیشنهاد شده، به شرح جدول زیر است.

جدول ۱. ویژگی‌های صورتی هر جلد و مدت زمان تخمینی برای تدریس هر درس

سطح هر جلد	تعداد درس و موضوع	تعداد صفحات	مدت زمان تخمینی
پایه (فعالیت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۱۴۶	هر درس ۹۰ تا ۱۲۰ دقیقه
پایه (درک و شناخت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۱۹۸	هر درس ۱۲۰ دقیقه
مقدماتی ۱ (فعالیت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۱۸۲	هر درس ۱۲۰ تا ۱۸۰ دقیقه
مقدماتی ۱ (درک و شناخت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۲۰۲	هر درس ۱۲۰ تا ۱۸۰ دقیقه
مقدماتی ۲ (فعالیت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۱۸۴	هر درس ۱۲۰ تا ۱۸۰ دقیقه
مقدماتی ۲ (درک و شناخت)	۱۸ درس، ۹ موضوع	۲۰۰	هر درس ۱۲۰ تا ۱۸۰ دقیقه
پیش متوسطه	۹ موضوع	۱۶۶	هر موضوع ۶ تا ۸ ساعت
متوسطه ۱	۹ موضوع	۲۷۰	هر موضوع ۸ تا ۱۳ ساعت
متوسطه ۲	۹ موضوع	۲۸۵	هر موضوع ۸ تا ۱۳ ساعت

هر درس به صورت مجزا عنوانی دارد که آن عنوان با موضوع اصلی مرتبط است؛ به عنوان مثال درس ۵ و ۶ کتاب «درک و شناخت» سطح پایه، زیر مجموعه‌ی موضوع «خوراکی‌ها» هستند، عنوان درس ۵ «شما چه خوراکی دوست دارید؟» و عنوان درس ۶ «شما در کجا غذا می‌خورید؟» است. درسه جلد آخر، تقسیم بندی فقط بر اساس موضوع انجام شده است. محتوای موضوعات، به ترتیب از مسائل ساده و روزمره مثل سلام و احوالپرسی آغاز شده و مرحله به مرحله سطح آنها ارتقاء پیدا می‌کند.

برای هر موضوع یک رنگ خاص در نظر گرفته شده و صفحه‌ی آغازین آن با زمینه‌ی رنگ مربوطه و عکس‌های مرتبط با موضوع، صفحه‌آرایی شده و عنوان نیز با اندازه‌ی بزرگ در سمت چپ بالا و شماره‌ی موضوع، در سمت راست پایین صفحه آمده است؛ در پایین عکس‌ها عنوان ۲ درس زیر مجموعه‌ی موضوع و مسائلی که در مورد آن در طول دو درس صحبت می‌شود، به صورت خلاصه آورده شده و به گونه‌ای پیش‌گفتار هر درس محسوب می‌شود. در هر یک از دروس، در خلال پرداختن به موضوعات مذکور، نکات دستوری، لغات و عبارات کاربردی آموزش داده شده و سپس تمرین‌هایی متناسب با موضوع هر درس آورده شده است که با توجه به متفاوت بودن ساختار ۶ جلد اول با ۳ جلد آخر مجموعه، در بخش ۳ به تفکیک در مورد محتوا و شیوه‌ی چینش تمرین‌ها، به تفصیل خواهیم پرداخت. در انتهای هر جلد، ضمائم کتاب شامل، مروری مختصر بر محتوای دروس، نکات دستوری، پاسخنامه‌ی تمرینات، متن فایل‌های صوتی، جمع‌بندی موضوعات، نمونه سوالات امتحانی و غیره آمده است.

۱.۲.۲ ویژگی‌های استاندارد JF

همان‌گونه که پیش‌تر گفتیم، استاندارد آموزش زبان ژاپنی JF که در تهیه‌ی مجموعه‌ی ماروگوتو از آن تبعیت شده است، معیاری است برای تفکر در مورد نحوه‌ی آموزش زبان ژاپنی، نحوه‌ی یادگیری و نحوه‌ی ارزیابی نتایج یادگیری، که توسط بنیاد ژاپن، برپایه‌ی استاندارد اروپایی CEFR تهیه شده است. CEFR به عنوان راهی برای استاندارد کردن سطوح امتحان زبان در مناطق مختلف، توسط شورای اتحادیه اروپا ساخته شده است. این مرجع توصیف می‌کند که زبان‌آموزان در مراحل مختلف یادگیری خود، چه مهارتی دارند و به عبارتی معیاری برای شناخت سطح موفقیت افراد در یادگیری یک زبان خارجی است. این استاندارد دارای شش سطح ارزیابی است که A1 پایین‌ترین و C2 بالاترین سطوح هستند.

یکی از ویژگی‌های استاندارد JF نیز سطح بندی میزان مهارت در زبان ژاپنی است. در استاندارد JF با ملاک قرار گرفتن CEFR، مهارت در زبان ژاپنی به شش سطح A1 و A2 (کاربری مقدماتی زبان)، B1 و B2 (استقلال در کاربری زبان) و C1 و C2 (کاربری حرفه‌ای زبان) تقسیم شده است. یکی دیگر از ویژگی‌های آن، استفاده از عبارت بیانگر توانایی «Can-do» است. اینکه زبان آموز به زبان ژاپنی «چه کاری را و تا چه حدی می‌تواند انجام

دهد» به عنوان شاخص در هر سطح در نظر گرفته شده و با عبارت انگلیسی Can-do نشان داده شده است و ملاکی است که به درک سطح مهارت و اهداف یادگیری زبان ژاپنی کمک می‌کند، نه بدین معنا که زبان‌آموز در هر سطح چه مقدار نکات دستوری، لغت و یا واژه‌نگار کانجی می‌داند، بلکه به این معناست که زبان‌آموز در هر مرحله بتواند توانایی و مهارت زبانی خود را بروز دهد. Can-do در هر درس به عنوان اهداف مورد نظر آن درس تعیین می‌شود، به عنوان مثال در موضوع شماره ۵ از کتاب پیش متوسطه، موضوع ۱ Can-do «صحبت کردن در کلاس در مورد لذت آموختن زبان‌های خارجی» و یا در درس ۵ جلد متوسطه‌ی ۱، شماره‌ی ۲۱ Can-do، «شنیدن صحبت‌های دوستی در مورد اتفاقات اخیر و درک نسبی محتوای صحبتها» در نظر گرفته شده است و در انتهای درس، زبان‌آموز باید توانایی انجام اهداف تعیین شده را داشته باشد. ویژگی دیگر استاندارد JF تعیین ۱۵ موضوع درسی است که شامل مواردی نظیر فرد و خانواده، محل و محیط زندگی، اوقات فراغت، وسایل حمل و نقل، خرید و غیره است. موضوعات ماروگوتو نیز بر مبنای موضوعات مندرج در این استاندارد تعیین شده‌اند.

۳.۲ محتوای دروس و شیوه‌ی چینش تمرین‌ها

۱.۳.۲ گروه پایه و مقدماتی ۲۱

کتاب‌های این گروه در دو جلد با عناوین «درک و شناخت» و «فعالیت» تفکیک شده‌اند. موضوعات و نکات اصلی آموزشی این دو جلد با هم مشترک بوده و رویکردی همسو دارند، اما کتاب‌های «درک و شناخت» تمرکزشان بر آموزش نکات دستوری، لغات و عبارات و جلد‌های «فعالیت»، تأکیدشان بر مکالمه و ارتقاء توانایی گفتاری است.

الف: چینش دروس و تمرین‌ها در کتاب‌های «درک و شناخت»: در این جلد‌ها، غیر از موضوع اول، که به آموزش دو گروه هجانگار زبان ژاپنی، «هیراگانا» و «کاتاکانا» اختصاص داده شده است، بقیه‌ی دروس تقریباً ساختاری یکسان داشته و محتوا و تمرین‌های هر درس به صورتی منظم و منسجم تقسیم‌بندی شده‌اند. از موضوع دوم در ابتدای هر درس، بخش «قبل از شروع درس» با طرح ۲ سوال مرتبط با عنوان درس آمده است که به نظر می‌رسد هدف از طرح آنها شفاف‌سازی موضوع درس و آماده ساختن ذهن زبان‌آموز باشد. مطالب اصلی در دروس زوج از بخش‌های «واژه‌ها و لغات»، «مکالمه و دستور»،

«درک مطلب» تشکیل شده و در دروس فرد، یک بخش اضافه‌تر تحت عنوان «جمله سازی و انشا» هم وجود دارد.

ب: چینش دروس و تمرین‌ها در کتاب‌های «فعالیت»: در این جلدها در ابتدای هر ۲ درس، معرفی موضوع و همچنین اهداف یادگیری Can-do، همراه با عکس‌های مرتبط با موضوع درس آمده است. بخش نخست با عنوان «بشنویم و بگوییم»، به لغات مرتبط با هر موضوع به همراه تصویر، اختصاص یافته است. در بخش بعدی یعنی، «بشنویم»، ۴ مکالمه-ی متنوع گنجانده شده است که نمونه‌ی عملی Can-do بوده و ساختار مکالمه‌ای یکسانی دارند. در قسمت بعد یعنی «اکتشاف کنیم» به نکات دستوری در مکالمه، اشاره‌ای گذرا می-شود تا زبان‌آموز با توجه به جملاتی که در مکالمه شنیده است، رابطه‌ی بین ساختار و معنا را دریابد. بخش بعدی «دو به دو صحبت کنیم» نام دارد و زبان‌آموزان با نمونه قرار دادن مکالمه‌ی قسمت «بشنویم»، با یکدیگر به تمرین مکالمه می‌پردازند. سپس دو بخش دیگر با عناوین «بخوانیم» و «بنویسیم» نیز اضافه شده است.

۲.۳.۲ پیش متوسطه

کتاب سطح پیش متوسطه با ادغام جلدهای «درک و شناخت» و «فعالیت» به صورت ۱ جلدی ارائه شده است. هر کتاب شامل ۹ موضوع و هر موضوع از ۳ بخش اصلی «آماده-سازی»، «بشنویم و صحبت کنیم» و «بخوانیم و بفهمیم» تشکیل شده است. در بخش «آماده-سازی»، عکس‌ها، سؤالات، لغات و کانجی‌های مرتبط با موضوع آمده است. در بخش «بشنویم و صحبت کنیم» ۴ مکالمه وجود دارد و نحوه‌ی گفتگو و عبارت‌های مهم سپس، نکات دستوری مورد کاربرد در مکالمه‌ها آموزش داده می‌شود. در قسمت بعدی یعنی «زبان و فرهنگ» زبان‌آموزان با خصوصیات فرهنگی عبارات مکالمه‌ها آشنا می‌شوند. در بخش بعد، مکالمه‌ی طولانی‌تری آمده و زبان‌آموزان بعد از شنیدن آن همانند قسمت قبل نکات دستوری و ساختار جملات را آموخته و به مکالمه می‌پردازند با این تفاوت که مکالمات این قسمت طولانی‌تر است. قسمت بعدی، یعنی «بخوانیم و بفهمیم» ابتدا، متنی کوتاه همراه با سوال آمده و سپس گرامر و الگوهای جملات همراه با تمرین و عکس‌های متنوع ارائه شده است. بعد از آن مجدداً متنی مرتبط با موضوع همراه با سؤالاتی آمده است که از زبان-آموز می‌خواهد که دیدگاه و یا تجربه‌ی خود را در رابطه با متن مذکور بیان کند. با توجه به

نحوه‌ی تقسیم‌بندی مطالب در این جلد مشخص می‌شود که تأکید ویژه‌ای بر دو مقوله‌ی درک و فهم محتوا و ترغیب زبان‌آموز به صحبت کردن انجام شده است

۳.۳.۲ گروه متوسطه ۱ و ۲

هر دو جلد این گروه ساختار یکسانی دارند و تنها تفاوت آنها در سطح دشواری متن‌ها و تمرینات است. صفحه‌ی معرفی عنوان که در جلد پیش متوسطه حذف شده بود، مجدداً در این جلد استفاده شده و با عکس‌های مرتبط با موضوع صفحه‌آرایی شده است. عنوان نیز با اندازه‌ی بزرگ در سمت چپ بالا و شماره‌ی موضوع، در سمت راست بالای صفحه آمده است؛ در زیر عنوان ۲ سوال مرتبط با موضوع برای آماده کردن ذهن مخاطب آمده است. در این دو جلد هر یک از موضوعات از پنج بخش اصلی تشکیل شده که بر اساس مهارت-های زبانی تفکیک شده‌اند و در صفحه‌ی عنوان در زیر عکس‌ها، عناوین این بخش‌ها به صورت میزما معرفی شده است. همچنین عنوان هر بخش در حاشیه‌ی بالایی تمامی صفحات درج شده است. غیر از این پنج بخش، تمامی موضوعات در ابتدا با بخشی با عنوان «آماده‌سازی» شروع شده و با بخش دیگری تحت عنوان «خارج از کلاس» خاتمه می‌یابند. پنج بخش اصلی به ترتیب عبارتند از «بشنویم و بفهمیم»، «مکالمه کنیم»، «طولانی صحبت کنیم»، «بخوانیم و بفهمیم»، «بنویسیم» که متناسب با هر بخش تمرین‌ها و متن‌ها و مکالمه‌هایی در نظر گرفته شده و رویکردی مشابه با جلدهای قبلی دارد.

۴.۲ حروف‌نگاری

در تمامی ۹ جلد این مجموعه از هر چهار نوع حروف زبان ژاپنی، یعنی حروف لاتین (ㇰ) (一文字)，هجانگاره‌های هیراگانا (ひらがな)， کاتاکانا (カタカナ) و حروف واژه‌نگار کانجی (漢字) استفاده شده است. کیفیت چاپ عالی است و نوع قلم و اندازه‌ی حروف، متناسب با هر سطح به خوبی انتخاب شده و حروف چینی و فاصله‌ی واژه‌ها بی‌نقص بوده و به زبان‌آموزان در خواندن سریع‌تر و با کیفیت‌تر متن کمک می‌کند.

۳. نقد و ارزیابی اثر

۱.۳ نوآوری‌ها و نقاط قوت

۱. در مجموعه‌ی ماروگوتو سعی شده متن‌های جذاب و کاربردی انتخاب شده و نکات دستوری و مطالب متناسب با هر سطح در مجموعه گنجانده شود. تنوع فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب بالاست و طراحی و تنظیم آنها به گونه‌ای انجام شده که میان بخش‌های مختلف هر درس، انسجام قابل قبولی دیده می‌شود و میان درس و تمرین‌های بعد از آن یک رابطه‌ی منطقی وجود دارد. با توجه به بخش‌های تشکیل دهنده‌ی درس‌ها می‌توان دریافت که با وجود تأکید بیشتر مجموعه بر روی مکالمه و مهارت‌های گفتاری، سه مهارت زبانی دیگر نیز مورد توجه قرار گرفته و در این راستا مطالب به صورتی هدفمند طراحی و تنظیم شده و متناسب با هر چهار مهارت زبانی تمرین ارائه شده و زبان‌آموز به خوبی به چالش واداشته می‌شود.

۲. بخشی از محتوای منابع آموزشی را تصاویر، شکل‌ها، جداول، نقشه‌ها و نمودارها تشکیل می‌دهند که در انتقال مفاهیم می‌توانند نقش مؤثری ایفا کنند و به یادگیری بهتر و عمیق‌تر کمک کنند. به کمک تصاویر می‌توان، از میزان انتزاعی بودن یک مفهوم کاست و علاوه بر جذاب کردن موضوع برای مخاطب، یادگیری را برای او راحت‌تر کرد. یکی از شاخصه‌های مثبت این مجموعه در کنار استفاده از کاغذ بسیار با کیفیت، بکارگیری تصاویر و عکس‌های دقیق و متنوع و رنگهای جذاب است که تأثیر بصری این اثر را انکارناپذیر کرده است. همچنین رنگ‌های بکار رفته برای جلد‌های مجموعه بسیار دلپذیر و شاد هستند و طرح انتخاب شده برای آنها نیز متناسب با نام کتاب است. رنگ‌های استفاده شده برای جلد با رنگ‌های درس‌ها دارای هماهنگی است و این هماهنگی و همگونی، باعث جذاب‌تر شدن مجموعه برای کاربران می‌شود. بدین ترتیب یکی از بارزترین ویژگی‌های این مجموعه بهره‌وری از تصاویر و مفهوم رنگ‌بندی و استفاده‌ی مناسب و بجا از امکانات گرافیکی است به گونه‌ای که اثری کم نظیر از لحاظ ایجاد نشاط و اشتیاق در زبان‌آموز خلق کرده است.

۳. یکی دیگر از ویژگی‌های خوب این مجموعه، استفاده از قطع رحلی کوچک (قطع مناسب برای مجلات) بجای قطع وزیری است که به طور معمول برای کتاب‌های آموزشی زبان ژاپنی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بنابراین ماروگوتو در بین کتاب‌های آموزشی زبان ژاپنی نیز از حیث استفاده از این نوع قطع منحصر بفرد است. ابعاد کتاب‌ها به گونه‌ایست که

امکان ارائه‌ی مطالب و تمرین‌های متنوع و فراوان را در کنار جای دادن عکس‌ها و تصاویر با اندازه‌های مناسب و واضح فراهم نموده و در نتیجه به انتقال راحت‌تر و درک بهتر مفاهیم کمک کرده است.

۴. در هر کتاب آموزشی باید اهداف آن به صورت مشخص و صریح در بخش مقدمه و یا پیش‌گفتار کتاب عنوان شود به گونه‌ای که مخاطب اهمیت مطالعه‌ای را که پیش رو خواهد داشت دریابد. این نکته در مجموعه‌ی مورد بحث به خوبی رعایت شده است و به جرأت می‌توان گفت ماروگوتو از این حیث در میان سایر منابع آموزشی زبان ژاپنی بی‌نظیر است. هر یک از جلد‌های این مجموعه دارای مقدمه‌ای مفصل و جامع است که اطلاعات دقیقی در رابطه با اهداف، ویژگی‌ها، فهرست دروس و محتوای هر درس، روش استفاده و بخش‌های تشکیل دهنده ارائه می‌دهد. قسمت‌های مختلف کتاب با استفاده از جدول محتوا و عکس‌هایی در ابعاد کوچک از صفحات اصلی کتاب، محل قرار گرفتن مطالب دروس را به روشنی مشخص کرده است. این مقدمه‌ها در دو بخش مجزا به دو زبان ژاپنی و انگلیسی ارائه شده است که مطالعه‌ی آن نگرشی جامع نسبت به محتوا و مطالب، هم به مدرس و هم به زبان‌آموز می‌دهد تا بتواند با توجه به اطلاعاتی که از طریق مقدمه کسب می‌کند، به راحتی در مورد انتخاب این کتاب به عنوان منبع تصمیم‌گیری کند.

۵. در تألیف کتب آموزشی یکی از نکات حائز اهمیت، دقت کافی در حروف‌چینی و سبک نگارش است. این موضوع در این مجموعه به خوبی رعایت شده و در کل ۹ جلد آن حتی یک مورد هم غلط چاپی و یا محتوایی به چشم نمی‌خورد و می‌توان گفت ماروگوتو از لحاظ ویراستاری کیفیتی مطلوب و بی‌نقص دارد. در تمامی جلد‌ها از حروف چهارگانه‌ی زبان ژاپنی، یعنی هجانگاره‌های هیراگانا و کاتاکانا، واژه‌نگار کانجی و حروف لاتین استفاده شده است. در جلد‌های سطح پایه و مقدماتی ۱ و ۲ از اندازه‌ی درشت‌تر استفاده شده و برخلاف روال معمول در رسم‌الخط ژاپنی، بین کلمات فاصله گذاشته شده تا برای زبان‌آموز مبتدی تفکیک کلمات از یکدیگر راحت باشد. از جلد‌های مقدماتی ۱ و ۲ تا آخرین جلد، تلفظ واژه‌نگارهای کانجی که به آنها «فورینگانا» گفته می‌شود با اندازه‌ی ریز در بالای کلمات آمده است اما این فورینگاناها برای کانجی‌هایی که به مرور آموزش داده می‌شوند و زبان‌آموز آنها را یاد می‌گیرد در ادامه حذف می‌شوند و این روال در جلد‌های پیش متوسطه و متوسطه ۱ و ۲ نیز ادامه می‌یابد، این رویکرد از وابستگی زبان‌آموز به این تلفظ‌ها جلوگیری کرده و باعث می‌شود او با تکیه بر دانش ذهنی خود، کانجی‌ها را بخواند و در

نتیجه از فراموش شدن کانجی‌ها و تلفظ آنها نیز جلوگیری بعمل می‌آید. با پیشرفت تدریجی زبان‌آموز و انس گرفتن تقریبی با نوشتار ژاپنی، در جلد‌های پیش متوسطه و متوسطه ۱ و ۲ اندازه‌ی مورد استفاده، کمی کوچک‌تر می‌شود اما کوچک شدن اندازه‌ی حروف به میزان مناسب انجام شده، بگونه‌ای که باعث خستگی و آسیب به چشم زبان‌آموز نمی‌شود.

۶. شاید بتوان یکی از نقاط مثبت مجموعه‌ی حاضر را ارائه‌ی مباحث مقدماتی در آغاز هر موضوع و بیان ساده‌ی نکات دستوری دانست. تمامی موضوعات با ارائه‌ی مقدمه و پیش‌زمینه برای ورود به موضوع شروع می‌شود که با استفاده از طرح سوالات و تصاویر مرتبط با موضوع شروع هر درس را از حالتی ملال‌آور و خسته‌کننده خارج کرده و با درگیر کردن ذهن زبان‌آموز او را به تفکر واداشته و باعث شده که توجه و علاقه‌ی او برای آغاز درس برانگیخته شود. همانگونه که بیشتر اشاره شد، تأکید بیشتر مجموعه‌ی ماروگوتو بر مهارت گفتاری و کسب توانایی در برقراری ارتباط از طریق زبان ژاپنی است. بر اساس این ویژگی، بر خلاف کتب آموزشی زبان که به طور معمول آموزش نکات دستوری در آنها از ابتدایی‌ترین سطح شروع شده و به تدریج تا رسیدن به سطوح پیشرفته و به بیان دیگر از آسان به دشوار ادامه می‌یابد، در این مجموعه از این ترتیب تبعیت نمی‌شود و آموزش دستور نه به صورت مرحله به مرحله بلکه بر اساس موارد و نکات مورد نیاز برای برقراری ارتباط، آموزش داده می‌شوند. توضیح دستور تا حد امکان ساده انجام می‌شود و ساختارها و کلیشه‌های بیانی مهم و مؤثر برای مکالمات در چندین درس با موضوعات، موقعیت‌ها و تمرین‌های متفاوت تکرار می‌شود. از آنجا که برخی ساختارهای دستوری ممکن است در یک جلسه و با یک درس جذب ذهن نشود، با این روش زبان‌آموز آنها را در چند مرحله و با فواصل زمانی می‌آموزد و با کمک تکرار، فرصت می‌یابد، الگوهای دستوری را مرور کرده و مطالب در ذهن او تثبیت شود و از این رو، این را می‌توان ویژگی خوب مجموعه دانست.

۷. در مجموعه‌ی ماروگوتو دقت خاصی به انتخاب موضوع برای متن‌ها و تمرین‌ها شده است. متن‌ها از تنوع بسیار بالایی برخوردار است و طیف وسیعی از مسائل مختلف را در بر می‌گیرند. در این مجموعه در کنار توجه به مسائل سنتی و فرهنگی و انتخاب موضوعات مرتبط با آنها، به مسائل امروزی و مدرن نیز توجه خاصی شده است و می‌توان گفت ماروگوتو از لحاظ روزآمدی و همخوانی با مسائل و روز زندگی مردم ژاپن، یکی از

بهترین منابع حال حاضر آموزش زبان ژاپنی محسوب می‌شود. موضوع ۹ از جلد متوسطه‌ی ۱ که به فستیوال‌های سنتی ژاپن از زوایای مختلف و در قالب تمرین و مکالمه پرداخته و یا موضوع ۳ از جلد متوسطه‌ی ۲ با عنوان زندگی سالم که به موضوع رژیم لاغری، تأثیر پیاده‌روی بر سلامتی و قوانین سلامتی در کشورهای مختلف پرداخته، از نمونه‌های آن هستند.

۸. یکی از ویژگی‌های درخور توجه مجموعه، ارائه‌ی تمرین‌ها و آزمون‌های دوره‌ای به صورت منظم در کل مجموعه است. در جلدهای پایه تا پیش متوسطه، یعنی ۷ جلد اول، در هر جلد، دو بار آزمون و تمرین دوره‌ای آمده است. برای موضوعات ۱ تا ۵، آزمون و تمرین دوره‌ای ۱ و برای موضوعات ۶ تا ۹، آزمون و تمرین دوره‌ای ۲ در نظر گرفته شده است. روال کار در دو جلد آخر، شامل متوسطه ۱ و ۲ کمی متفاوت است، در این دو جلد برای هر ۳ موضوع یک آزمون در نظر گرفته شده که شامل سوالات متنوع و مرتبط با هر چهار مهارت زبانی است. در واقع هدف از ارائه‌ی آزمون‌های دوره‌ای موجود در مجموعه، سنجیدن میزان درک زبان‌آموزان از مطالب ارائه شده در درس قبل است و نکته‌ی مثبت آن مشارکت خود زبان‌آموز در ارزیابی نتیجه‌ی آزمون‌هاست، بدین صورت که در انتها پاسخ‌های خود را چک کرده و متوجه می‌شود که تا زمان انجام آزمون چه مهارت‌هایی کسب کرده و قادر به انجام چه کارهایی است و یا در چه مواردی ضعف و ایراد دارد.

۹. در مجموعه‌ی ماروگوتو اهمیت ویژه‌ای به فاکتور ارزشیابی داده شده است. ارزشیابی یکی از فاکتورهای مهم در هر برنامه‌ی آموزشی است که یا توسط مدرس و یا خود فراگیرنده انجام می‌شود. در صورتی که ارزشیابی توسط خود فرد صورت گیرد «خود ارزشیابی» نامیده می‌شود. در این مجموعه، این فاکتور مهم به شکل دوم یعنی «خود ارزشیابی»، مورد توجه قرار گرفته است. به گونه‌ای که در تمامی جلدها بخشی تحت عنوان «Can do check» در نظر گرفته شده است، و برای زبان‌آموز این فرصت را مهیا کرده است تا بتواند خودش بطور مستقیم میزان توانایی و پیشرفت خود را ارزیابی کرده و دریابد که آیا توانسته به اهداف تعیین شده برای بخشهای Can-do دست پیدا کند یا در این مورد ضعف‌هایی داشته است.

۱۰. یکی دیگر از بارزترین ویژگی‌های مثبت مجموعه تلفیق ماهرانه‌ی آموزه‌های فرهنگی با آموزش زبان است. برای برقراری یک ارتباط کلامی مناسب، غیر از صورت‌های زبانی، مؤلفه‌های دیگری از جمله آهنگ، زیر و بمی صدا، سرعت و مکث و سایر ابزارها از

جمله ژست‌ها، حالات صورت، بلندی صدا به علاوه جانب ادب را گرفتن (Politeness)، نیز در نظر گرفته می‌شود، که تفاوت‌های فرهنگی در چگونگی کاربرد آنها تأثیر بسزایی دارد. در مورد جایگاه و میزان اهمیت فرهنگ در مقوله‌ی آموزش زبان نظریات و تئوری‌های فراوانی ارائه شده است. بر پایه‌ی این نظریات می‌توان به این نتیجه رسید که یادگیری صورت زبانی یعنی آواها، کلمات، واج‌آرایی کلمات و آواها شرط لازم برای یادگیری یک زبان است اما شرط کافی نیست، چرا که در حقیقت آموزش و یادگیری موفق یک زبان خارجی مستلزم درک محتوای فرهنگی آن است. زبان‌آموزان نمی‌توانند بر زبانی تسلط کامل پیدا کنند مگر اینکه به بافت‌های فرهنگی که در آنها از آن زبان استفاده می‌شود نیز تسلط کافی داشته باشند.

(National Standards in Foreign Language Education Project, 1996: 27) بر این اساس زبان‌آموزان در صورتی قادر به تعامل صحیح با جامعه زبانی هدف خواهند بود که هم‌زمان با آموزش زبان، فرهنگ هدف را نیز آموخته باشند. اما یکی از دغدغه‌هایی که همواره در رابطه با مسأله‌ی آموزش زبان و فرهنگ وجود داشته است، چگونگی گنجاندن و ادغام آموزش فرهنگ در برنامه‌های آموزش زبان بوده است. یکی از راهکارهایی که برای آموزش فرهنگ ارائه شده است، آموزش آن از طریق تهیه‌ی تصاویر، متون، نوارهای صوتی و تصویری برای نشان دادن فرهنگ جامعه‌ی زبان هدف است (رستم بیک تفرشی و رمضانی واسوکلائی ۱۳۹۱: ۱۷). این روش در مجموعه‌ی ماروگوتو به خوبی عملی شده است، در متن‌ها، تصاویر و فایل‌های صوتی انتخاب شده، سعی شده مسائلی همچون شیوه‌ی مناسب خطاب کردن افراد، نحوه‌ی درخواست، تشکر، موافقت یا مخالفت، تبریک، تسلیت و سایر الگوهای رفتاری و لحن کلامی و به طور کلی، ابعاد وسیعی از فرهنگ ژاپنی که ممکن است با سایر فرهنگ‌ها متفاوت بوده و نیاز است که زبان‌آموزان از آنها آگاهی داشته باشند به خوبی منعکس شود. به عنوان نمونه، در موضوع شماره‌ی ۶ جلد پیش-متوسطه، به موضوع ازدواج پرداخته می‌شود و در لابلای مطالب به تمامی مراحل شکل-گیری یک ازدواج در جامعه‌ی ژاپن، یعنی از نحوه‌ی آشنایی طرفین گرفته تا برگزاری مراسم ازدواج، طرز لباس پوشیدن، روش تبریک گفتن، هدایا و غیره در قالب مکالمه و فایل صوتی، تمرین و عکس معرفی می‌شود و تصویری روشن در مقابل چشمان زبان‌آموز قرار می‌دهد. با این روش زبان‌آموز هم‌زمان که با آداب و رسوم و فرهنگ زبان هدف آشنا می‌شود، محتوای درس نیز برایش جذاب‌تر می‌شود. با نگاهی اجمالی، این نتیجه حاصل می‌-

شود که این مجموعه حاوی مطالب بسیار سودمند و موضوعات متنوع و نزدیک به واقعیات جامعه و زندگی، فرهنگ و آداب و سنن مردم ژاپن است، به گونه‌ای که برای زبان‌آموزانی که در محیطی خارج از ژاپن به آموختن زبان ژاپنی می‌پردازند، مردم ژاپن و سبک و سیاق زندگی آنها را ملموس‌تر می‌کند و می‌توان گفت، در این مجموعه دو مقوله‌ی آموزش زبان و آموزش فرهنگ به گونه‌ای استادانه و دقیق تلفیق شده‌اند.

۱۱. یکی از نکاتی که در این مجموعه به عنوان یک اثر با مخاطب خارجی، مورد توجه ویژه قرار گرفته است، استفاده از افراد و ملیت‌های مختلف به عنوان شخصیت‌های اصلی نقش‌آفرین در این مجموعه است. در دو جلد پایه تعداد این افراد ۱۳ نفر، شامل ۷ ژاپنی و ۶ خارجی با ملیت‌های کره‌ای، هندی، مکزیکی، استرالیایی، مالزیایی و فرانسوی می‌باشند. در جلد‌های مقدماتی ۱ تا پیش متوسطه، تعداد به ۱۴ نفر رسیده و شخصیت‌ها و ملیت‌ها کمی تغییر یافته و از ملیت‌هایی نظیر برزیلی، روسی، اندونزیایی و انگلیسی نیز استفاده می‌شود. در دو جلد آخر، یعنی متوسطه‌ی ۱ و ۲، به دلیل ارتقاء سطح آموزشی کتاب، تعداد افراد شرکت‌کننده‌ی مکالمه‌ها نیز بیشتر می‌شود. حضور ملیت‌های مختلف باعث هم‌ذات‌پنداری زبان‌آموزان با شخصیت‌ها و در نتیجه جذابیت بیشتر اثر برای آنها می‌شود.

۱۲. یکی از رویکردهای مفید در روش آموزشی این مجموعه به چالش کشیدن زبان‌آموز است. با توجه به نحوه‌ی چینش و ارائه‌ی نکات دستوری و مکالمه‌ها که در قسمت‌های قبل به آن اشاره شد، می‌توان گفت نکات گرامری مجموعه بر اساس رویکرد کشف طراحی شده‌اند. بدین معنا که بر خلاف برخی منابع آموزشی فقط به ارائه‌ی نکات دستوری و حل تمرین بسنده نشده، بلکه طراحی نکات دستوری و تمرین‌ها به گونه‌ای انجام شده است که ذهن زبان‌آموز را درگیر بکارگیری مفاهیم آموزشی می‌کند که فرا گرفته است. زبان‌آموز نخست به نکات دستوری توجه کرده و بعد آنها را در داخل مکالمه‌های کتاب کشف می‌کند، سپس نحوه‌ی استفاده از آنها را در محاوره دریافته و از آنها برای گفتگو و برقراری ارتباط کلامی استفاده می‌کند.

۱۳. در جلد‌های سطوح پایه‌ی این مجموعه، از ظرفیت زبان انگلیسی به خوبی استفاده شده است. در تمامی جلد‌ها، مقدمه بطور کامل به دو زبان ژاپنی و انگلیسی ارائه شده است و این ویژگی بویژه در سطح پایه، زبان‌آموز را قادر می‌کند که قبل از اینکه شروع به خواندن زبان ژاپنی کند، نسبت به محتوا و رویکرد کتاب واقف شود. در جلد‌های پایه، در تمامی دروس، عناوین تمرین‌ها علاوه بر زبان ژاپنی به انگلیسی نیز نوشته شده است و

کلمات و عبارات همراه با ترجمه‌ی انگلیسی آنها آمده است. این ویژگی به زبان‌آموز سطح مبتدی که هنوز مفهوم عبارات ژاپنی را نمی‌داند، این امکان را می‌دهد که با خواندن ترجمه انگلیسی معانی آنها را دریابد و تشخیص دهد که در هر تمرین چه کاری باید انجام دهد.

۲.۳ کاستی‌ها و نقاط ضعف

۱. یکی از ایراداتی که بر این مجموعه وارد است، این است که گاهی دیده می‌شود که بعضی نکات و مطالب دستوری از قلم افتاده و یا آگاهانه حذف شده‌اند. به عنوان مثال، آموزش جملات سببی و یا ترکیب جملات سببی و مجهول و یا قاعده‌ی «تصمیم دارم» یا «می‌خواهم این کار را انجام دهم» (～と思う) و (～つもり) که در سایر مجموعه‌های آموزشی زبان ژاپنی مانند «*みんなの日本語*»، در درس ۳۱ جلد دوم سطح مقدماتی (Minnano Nihongo 1998: vol.2:44-51) و «*学ぼう日本語*» در درس ۲۳ سطح مقدماتی (Manabō Nihongo 2005: vol.2:27-34) ارائه می‌شوند، در این مجموعه حذف شده‌اند. علت حذف مواردی از این دست را نویسندگان مجموعه متناسب نبودن با سطح مقدماتی و متوسطه، ضروری نبودن برای برقراری ارتباط و مکالمه در سطوح مقدماتی و یا استفاده از نکات دستوری متفاوت با کاربرد مشابه عنوان می‌کنند که از دید نگارنده بویژه در مورد اخیر نمی‌تواند توجیه منطقی باشد، چرا که وجود نکات دستوری مشابه در یک زبان نمی‌تواند دلیل موجهی برای حذف آموزش بعضی از آنها شود. گویشور زبان در مواجهه با زبان‌آموز ممکن است از هرگونه عبارات و نکات دستوری استفاده کند و زبان‌آموز باید دانش دریافت آنها را داشته باشد و انتخاب گزینشی نکات دستوری می‌تواند به این مسأله لطمه وارد کند.

۲. یکی از ویژگی‌هایی که در هیچ یک از مجموعه‌ها و منابع آموزشی بویژه مجموعه‌های پرکاربرد مانند «*みんなの日本語*» و «*学ぼう日本語*» دیده نمی‌شود و شاید بتوان آن را مختص مجموعه‌ی ماروگوتو دانست، استفاده از تلفظ لاتین حروف، کلمات و عبارات، در جلدهای مقدماتی است. این ویژگی شاید در ابتدا روند آموزش را تسریع ببخشد و بویژه برای زبان‌آموزانی که برای یادگیری هجانگاره‌های هیراگانا و کاتاکانا نیاز به زمان دارند، فرصتی مهیا کند که بدون دغدغه و نگرانی با تکیه بر تلفظ‌های ارائه شده فراگیری زبان ژاپنی را آغاز کنند، اما همین موضوع باعث می‌شود در طی چندین جلسه زبان‌آموز به این تلفظ‌ها وابستگی پیدا کرده و حتی بعد از فراگیری هجانگاره‌های هیراگانا و کاتاکانا نیز،

کماکان با تکیه به این تلفظ‌ها به خواندن جملات و متن‌ها پردازد و تمایل کمتری به استفاده از هیراگانا و کاتاکانا از خود نشان دهد که این خود باعث خلل در روند پیشرفت در مهارت خواندن، دستکم در سطح پایه می‌شود. ایراد دیگری که بر این ویژگی وارد است، این است که در بخش مقدمه هیچ اشاره‌ای به نحوه‌ی تلفظ و خوانش هجاهای ژاپنی، بویژه هجاهای ترکیبی، با حروف لاتین نشده است و مقداری زمان نیاز است تا زبان آموز با نحوه‌ی تلفظ آنها آشنا شده و دریابد که به عنوان مثال «اوی کشیده» با «oo» نشان داده می‌شود. وجود راهنمای تلفظ حروف لاتین در بخش مقدمه می‌توانست این ایراد را رفع کند.

۳. یکی از شاخصه‌های خوب مجموعه‌ی ماروگوتو این است که سعی شده است تمامی مهارت‌ها به صورت تلفیقی مورد توجه قرار گیرند، با این حال طبق گفته‌ی تهیه‌کنندگان ماروگوتو، تأکید این مجموعه بیشتر بر مهارت‌های گفتاری است و بیشتر از سایر مهارت‌ها به آن پرداخته می‌شود، اما همین تأکید بیشتر بر مهارت گفتاری گاهی باعث ایجاد نقایصی در پرداختن کافی به سایر مهارت‌های زبانی شده است. به عنوان مثال یکی از نقصه‌هایی که می‌توان به آن اشاره کرد، مرتبط با دو مهارت خواندن و نوشتن است. همان‌گونه که قبلاً اشاره شد زبان ژاپنی دارای ۴ دسته حروف شامل هجانگارهای هیراگانا، کاتاکانا، واژه‌نگار کانجی و روماجی (حروف لاتین) است که غیر از حروف لاتین که تقریباً برای همه زبان‌آموزان شناخته شده است، رسم الخط و تلفظ سه دسته دیگر باید بر اساس اصول و قاعده آموزش داده شوند. در اولین مرحله از آموزش زبان ژاپنی، حروف هیراگانا و کاتاکانا که هر یک ۴۶ حرف هستند آموزش داده می‌شوند و واژه‌نگارها نیز به علت کثرت تعداد مورد نیاز برای زندگی روزمره که ۲۱۳۶ کانجی (Taniguchi 2014) است به مرور زمان آموزش داده می‌شوند. آموزش هیراگانا و کاتاکانا، شامل رسم الخط، تلفظ و ترکیبات آنها به طور معمول در ابتدای کتاب‌های آموزش دستور گنجانده می‌شوند و برای آموزش کانجی نیز کتاب‌های مجزا در نظر گرفته می‌شود. در مجموعه‌ی ماروگوتو نیز در ابتدای دو جلد پایه به آموزش هیراگانا و کاتاکانا پرداخته شده است اما تنها به ارائه‌ی جدول کاملی از این حروف و ترکیبات آنها، همراه با فایل صوتی تلفظ و استفاده از مثال‌هایی در قالب کلمه بسنده شده است و رسم الخط این حروف، علی‌رغم اهمیت رعایت ترتیب حرکات در نوشتن حروف و واژه‌نگارها در زبان ژاپنی، نادیده گرفته شده و به آن اشاره‌ای نشده است، که این خود می‌تواند نقطه ضعف مجموعه محسوب شود و جبران

این ضعف یا به عهده‌ی مدرس است و یا زبان‌آموز ناچار می‌شود با مراجعه به سایر منابع و یا اپلیکیشن‌ها و برنامه‌های مربوطه این کاستی و ضعف را جبران کند. در مورد واژه-نگارهای کانجی نیز این ضعف حتی با شدت بیشتری به قوت خود باقیست. چرا که در زبان ژاپنی هر کانجی غیر از داشتن رسم‌الخط پیچیده‌تر، دارای دو نوع تلفظ ژاپنی (訓讀) (み) چینی (音讀み) است که در بیشتر موارد هر کانجی بیشتر از دو یا سه تلفظ ژاپنی و چینی دارد. اکثر اوقات وقتی یک کانجی به تنهایی بکار رود و یا در نقش صفت و فعل بوده و به همراه شناسه و مشتقات بکار رود از تلفظ ژاپنی برای آن استفاده می‌شود و در موارد غیراستثناء اگر همراه با کانجی‌های دیگر باشد از تلفظ چینی آن استفاده می‌شود. با توجه به موارد مذکور و نقش و اهمیت کانجی در زبان ژاپنی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر این زبان، نیاز است که برای آموزش آن کتاب‌هایی مجزا و متناسب با هر سطح در نظر گرفته شود که این مسأله‌ی مهم در مجموعه‌ی ماروگوتو نادیده گرفته شده و در هر درس بخش بسیار مختصری به کانجی اختصاص داده شده است و فقط به ارائه‌ی تعدادی کانجی و کلمه‌ی مرتبط با موضوع درس و آوردن فقط یک تلفظ، همراه با فایل صوتی آنها بسنده شده و هیچ اشاره‌ای به سایر تلفظ‌های کانجی، نحوه‌ی تفکیک تلفظ‌ها و رسم‌الخط آنها نمی‌شود. به عنوان مثال در درس پنجم جلد «درک و شناخت» سطح پایه، یکی از کانجی‌هایی که معرفی شده است کانجی 水 (mizu) به معنای آب است. این کانجی در صورتی که تنها باشد، (mizu) و در صورتی که همراه با کانجی‌های دیگر باشد (sui) خوانده می‌شود. در بخش کانجی این کتاب فقط تلفظ (mizu) آمده و اشاره‌ای به تلفظ دیگر آن نشده است و مثلاً اگر زبان‌آموز این کانجی را در کلمه‌ی دیگری مانند 水曜日 (sui yō bi) به معنای چهارشنبه، ببیند نمی‌داند که آن را باید با چه تلفظی بخواند و یا چون تلفظ چینی آن را یاد نگرفته، ممکن است به اشتباه آن را با تلفظ ژاپنی بخواند. این رویکرد تا آخرین جلد مجموعه نیز بدون تغییر ادامه می‌یابد. به همین دلیل زبان‌آموزان در مواجهه با بخش کانجی، دچار سردرگمی شده و نمی‌دانند که بر اساس چه اصول و قاعده‌ای باید آنها را بیاموزند. علاوه بر این تدریس کانجی بدین شکل برای مدرس نیز دشواری‌هایی را به همراه دارد، چرا که اگر طبق روند کتاب با اشاره‌ای مختصر از مبحث کانجی عبور کند سؤالات و نکات مبهم زیادی در ذهن زبان‌آموز باقی می‌ماند و برای جلوگیری از این موضوع، مدرس ناچار است که برای تدریس کانجی‌های هر درس، تلفظ، رسم‌الخط و سایر موارد مربوط به هر کانجی را به صورت مجزا برای زبان‌آموزان آماده کند که خود

مستلزم صرف وقت زیادی است. استفاده از سایر کتاب‌های کانجی مربوط به منابع آموزشی دیگر نیز به عنوان مکمل برای این مجموعه دشوار است، چرا که ترتیب و اولویت‌بندی کانجی‌ها در هر یک، بسته به هدف تهیه‌ی آنها متفاوت بوده و همسو با محتوا و ترتیب کانجی‌های بکار رفته در این مجموعه نیستند. لذا به اعتقاد نگارنده عدم ارائه‌ی کتاب کانجی و یا دست کم کتابچه‌ی مکمل، یکی از نقایص غیرقابل چشم‌پوشی این مجموعه است. بنابراین برای حل این مشکل بهتر است در چاپ‌های جدیدتر مجموعه کتابچه‌ی مجزایی برای بخش کانجی کتاب تهیه شود و تمام نکات لازم در ارتباط با کانجی‌ها شامل رسم-الخط، تلفظ‌ها و مثال را در بر بگیرد و یا دست کم بخش کانجی کتاب کمی مفصل‌تر از شکل کنونی ارائه شده و موارد مذکور در آن گنجانده شود.

۴. در مجموعه‌ی ماروگوتو علیرغم داشتن ویژگی مثبت بیان ساده‌ی مطالب دستوری، بعضی کاستی‌ها و بی‌توجهی به توالی و نظم منطقی در ارائه‌ی این مطالب به چشم می‌خورد که شاید نتیجه‌ی همان نحوه‌ی ارائه‌ی متفاوت دستور که پیش‌تر به آن اشاره شد، در این مجموعه باشد. به عنوان مثال، یکی از ابتدایی‌ترین مباحث دستوری در آموزش زبان، گنجانده شده و از همان ابتدا در جملات مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند، اما در این مجموعه این بحث در درس شانزدهم از جلد «درک و شناخت» سطح پایه مطرح شده است و این در حالیست که پیشتر از آن یعنی در درس چهارم همان کتاب، در یکی از مکالمه‌ها در عبارت «این پسر بچه کیست؟» (このおとこのこはだれですか) از ضمیر اشاره استفاده شده، بدون آنکه هیچ‌گونه اشاره‌ای به نحوه‌ی کاربرد آنها شده باشد در صورتی که سیر منطقی مطالب ایجاب می‌کند که نخست نکات دستوری آموزش داده شود و بعد جملات مرتبط با آنها مورد استفاده قرار گیرند. هر چقدر پیوستگی بین مطالب و نکات دستوری بیشتر رعایت شود و طراحی آنها از آسان به دشوار انجام شود یادگیری آسان‌تر و عمیق‌تر خواهد شد. عدم رعایت این موضوع در مجموعه‌ی ماروگوتو، نشانگر آن است که در ساماندهی محتوای دستوری در این مجموعه نقایصی وجود دارد که نیاز است در نسخه‌های جدیدتر آن مورد بازبینی و اصلاح قرار گیرند. برخی از نکات دستوری کتاب نیز نیازمند دانش و زمینه‌ی قبلی هستند و باید پیش نیاز آن فراهم شده باشد، در صورتی که این موضوع در بعضی موارد در این مجموعه رعایت نشده است. به عنوان مثال در درس ۹ از جلد «درک و شناخت» سطح پایه به آموزش نحوه‌ی بیان ساعت اشاره می‌شود و طبیعتاً

برای بیان ساعت نیاز است که زبان آموز با اعداد آشنا باشد، در صورتی که تا قبل از این درس اشاره‌ای به آموزش اعداد نشده است و با شروع این درس زبان‌آموز با دو چالش، نخست یادگیری خود اعداد و سپس بیان آنها در قالب ساعت، مواجه می‌شود.

۵. در کل مجموعه، سعی شده لغات پربسامد و واژگان مورد نیاز در زندگی روزمره معرفی شوند، اما روند قانونمند معینی برای ارائه‌ی لغات و واژگان وجود ندارد، هر چند در جلد‌های «درک و شناخت» سطح پایه و مقدماتی ۱ و ۲، بخشی تحت عنوان لغات و واژگان وجود دارد که در بیشتر مواقع لغات به همراه صوت، شکل و تصویر نشان داده می‌شوند ولی تعداد لغات این بخش محدود بوده و شامل تمام لغات مورد کاربرد در کل درس نمی‌شود و زبان‌آموز در طول هر درس با حجم زیادی از لغات و واژگان جدید مواجه می‌شود که در کل درس پراکنده هستند. در جلد‌های بعدی یعنی پیش‌متوسطه، متوسطه‌ی ۱ و ۲، مشکل بیشتر می‌شود چرا که بخش لغات و واژگان در آنها حذف شده و زبان‌آموز هیچ راهی برای دسترسی به لغات جدید غیر از مراجعه به متن و تمرینات درس ندارد. شاید تهیه‌کنندگان مجموعه خود نیز به این مشکل واقف هستند، چرا که اقدام به تهیه‌ی کتابچه‌ی مکمل برای لغات نموده‌اند که البته در حال حاضر فقط در برگرفته‌ی لغات جلد‌های پایه و مقدماتی است و شامل ۱۰۰۰ لغت می‌شود و هنوز برای جلد‌های پیش‌متوسطه و متوسطه‌ی ۱ و ۲ کتابچه‌ی لغت تهیه نشده است.

۶. در قسمت ۱۱ از بخش نوآوری‌ها و نقاط قوت اشاره شد که یکی از ویژگی‌های بارز ماروگوتو توجه به ملیت‌ها و شخصیت‌های متنوع در این مجموعه است، اما نکته‌ای که در این مورد وجود دارد عدم وجود حتی یک شخصیت از خاورمیانه است. علیرغم اهمیت فوق‌العاده‌ی خاورمیانه برای کشورها و بویژه کشور ژاپن و همچنین وجود مراکز و دانشگاه‌های مختلف در این منطقه که در آنها زبان ژاپنی آموزش داده می‌شود حتی یک شخصیت از خاورمیانه در میان نقش‌آفرینان این مجموعه دیده نمی‌شود و این می‌تواند ایرادی هر چند کوچک برای مجموعه محسوب شود.

۴. نتیجه‌گیری

در بخش نخست این تحقیق به بررسی و توصیف چارچوب کلی مجموعه‌ی ماروگوتو، شامل ویژگی‌های ظاهری و محتوایی، حروف‌نگاری و نحوه‌ی چینش دروس و تمرین‌ها پرداخته، سپس با بررسی نقاط ضعف و قوت آن سعی شد قضاوت منصفانه‌ای در نقد

مجموعه صورت پذیرد. مواردی نظیر استفاده صحیح و بجا از امکانات گرافیکی و بهره‌گیری از تصاویر و رنگ‌بندی مناسب، ارائه‌ی مقدمه‌ی کامل و جامع، حروف‌نگاری و ویراستاری بی‌نقص، پرداختن به چهار مهارت زبانی در کنار تمرکز بیشتر بر مهارت گفتاری، تلفیق آموزش زبان با آموزه‌های فرهنگی را می‌توان از ویژگی‌های بارز مجموعه دانست. بعلاوه، استفاده‌ی گسترده از مکالمات بروز و کارآمد و همچنین، طراحی تمرینات متنوع و دقیق که زبان‌آموز را وادار به صحبت و استفاده از دانش زبانی خود می‌کند، در راستای نیل به هدف مجموعه که ارتقاء مهارت گفتاری است بسیار مؤثر بوده و می‌توان گفت زبان‌آموز در انتهای دوره‌ی آموزشی مجموعه قادر خواهد بود که از طریق زبان ژاپنی با ژاپنی‌زبان‌ها ارتباط برقرار کند. در مقابل پرداختن کافی به واژه‌نگارهای کانجی به عنوان بخش بسیار مهم زبان ژاپنی، عدم رعایت ترتیب و توالی و نظم منطقی در ارائه‌ی بعضی مطالب دستوری و نداشتن لغت نامه از نقاط ضعف اثر بوده و در مواقعی باعث ایجاد سردرگمی برای زبان‌آموز می‌شود و جا دارد که در چاپ‌های بعدی به این نقایص پرداخته و رفع شوند.

اما با این حال، در واکاوی کلی مجموعه می‌توان به این نتیجه رسید که نقاط مثبت اثر بیش از نقاط ضعف آن بوده و در مجموع می‌تواند به عنوان یک منبع آموزشی نسبتاً مطمئن برای زبان‌آموزانی که هدف اصلی آنها از فراگیری زبان ژاپنی، دستیابی به توانایی گفتاری است، مورد استفاده قرار گیرد.

پی‌نوشت

1. Common European Framework of Reference for Languages

کتاب‌نامه

رستم بیک تفرشی، آنوسا و رمضانی واسوکلائی، احمد (۱۳۹۱). «نقش فرهنگ در آموزش زبان خارجی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ماهنامه علمی-پژوهشی، س ۱۲، ش ۱

رضی احمد (۱۳۸۸). *شاخصهای ارزیابی و نقد کتابهای درسی دانشگاهی*، سخن سمت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۲۱

(سایت رسمی مجموعه‌ی ماروگوتو)

بررسی و نقد مجموعه ماروگوتو، نیهون کتبا تو بونکا ... ۳۵۳

<https://www.marugoto.org/>

(سایت رسمی بنیاد ژاپن)

<http://www.jpff.go.jp/j/index.html>

Kijima Hiromi & Shibahara Tomoyo & Hatta Naomi (2014), “ Marugoto, Nihono Kotoba to Bunka ni okeru Kaigai no Nihongo Kyōiku no Tameno Kokoromi; An Attempt to Teach Japanese as a Foreign Language in Marugoto : Japanese Language and culture” in: *Nihongo Kokusai Kōryū Kikin Nihongo Kyōiku Kiyō* 10, 115-129

Manabō Nihongo; Textbook Ad hoc for Japanese Language Education (2005), Vol. 1-6, Tokyo: Senmon Kyōiku Publishing Co Ltd.

Marugoto, Nihon no Kotoba to Bunka; Marugoto: The Language and Culture of Japan (2013-2017), Vol. 1-9, The Japan Foundation, Tokyo: Sanshūsha Publishing.

Minnano Nihongo; Japanese for All (1998), Vol. 2, Tokyo: Surienetwork Publishing. National Standards in Foreign Language Education Project (1996). *Standards for Foreign Language in the 21st Century*, Yonkers, NY: Author

Taniguchi Masami (2014), “Kaitei Jōyō Kanji Hyō no Keitōteki Shidō; Systematic guidance of the revised Japanese characters in common use”, in: *Shintennoji Daigaku Kiyō* 57, 389-426

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی